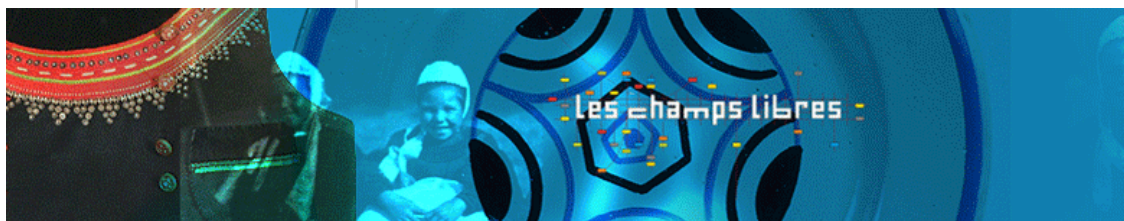

Teuliad pedagogel « TRAEZOÙ SKOUER »

RAGISTOR

TAOLENN

Pennad-digeriñ an diskouezadeg pad « Hollved eo Breizh ».....	p. 2
Kinnig an abadenn hag ar c'harned-dizoleiñ.....	p. 4
Prientiñ ho kweladenn er mirdi.....	p. 5
Testennoù an diskouezadeg.....	p. 6
Temoù ha traezoù ar c'harned-dizoleiñ.....	p. 12
Eus ar Paleolitik d'an Neolitik Oadvezh ar metaloù	
Steuñv an diskouezadeg.....	p. 15
Titouroù pleustrek.....	p. 16
Ar gweladennoù « Traezoù Skouer »	p. 17

PENNAD-DIGERIÑ AN DISKOUEZADEG PAD « HOLLVED EO BREIZH »

Testenn tennet eus katalog an diskouezadeg pad

Gant Jean-Yves Veillard, a oa rener Mirdi Breizh gwezhall, e oa bet divizet reiñ da ziskouezadeg pad ar mirdi nevez anv an titl brav-kaer-se diwar ur varzhoneg gant Saint-Pol Roux.

Ur barzh a bouez e oa Saint-Pol Roux, ezel eus skol an arouezouriezh, levezonet an dreistrealouriezh gantañ ha brudet mat gant e genseurte en e amzer. Ganet e oa bet e 1861, e Provañs, met deuet e oa d'en em ziazezañ e penn pellañ Breizh m'en em sante e-unan gant nerzhioù an douar hag ar mor. En e vaner, e Coecilian, ez eas da anaon en un doare skrijus : lazhet e voe e vatezh gant ur soudard nazi, gwallet e verc'h, roget pe devet e zornskridoù ha mervel a reas diwar ar gwallreuz-se. E oberenn ziwezhañ eo *Hollved eo Breizh*, embannet e 1941, savet gantañ en enor da Vreizh a-raok mervel.

Stag eo an titl-se ouzh istor dibar un den, tomm d'ur vro ma ne oa ket bet ganet, ouzh an nerzhioù a oa savet ennañ diwarni, ouzh kejadenn ar skiant-prenet personel gant ur preder hollvedel : ne oa ket gwelloc'h titl da envel diskouezadeg pad ar Mirdi, zo kontet enni istor Breizh, adalek an amzerioù koshañ betek an deiz hiziv. Ar skipailh en deus ijinet ar raktresse a venne diskouez dibarderioù Breizh en o arvezioù hollvedel. Ar raktres dibabet a glot gant ar prederiadenoù zo bet er bloavezhioù tremenet a-zivout ar vreizhadelezh : d'ar mareoù ma vez digor Breizh war ar bed e vez pinvidikoc'h ha dibaroc'h he ferzhioù sevenadurel. Setu perak eo bet lakaet war wel en diskouezadeg pad ar prantadoù ma oa digor Breizh a-bep-eil gant ar prantadoù ma oa serret warni hec'h-unan, diouzh ma teue an eskemmoù armerzhel eus ar c'hornôg dre ar Meurvor Atlantel, evel ma weler kerkent ag oadvezh an Arem, pe, er c'hontrol, pelloc'h eus tu ar reter, a-hed ahel ar Ron pe an Danav, pa oa Breizh war lez ar bed.

Bro gozh an Arvor eo Breizh, bro ar mor, hag he darempred gant ar mor a ro dezhi he flas er bed, a-hed an amzer. Hogen ne vije ket eus an Arvor hep an Argoad, hep an douar a eztaol ar binvidigezh-se a vez kaset da lec'h all gant martoloded an arvor. An diskouezadeg nevez *Hollved eo Breizh* a dres dimp an daolenn veur-se, hini Bretoned an argoad hag an arvor. Prederiañ war an identelezh, en em zigeriñ war ar bed, bezañ hentoù eskemmañ ha daremprediñ : gant goulennoù ar bed bremañ e pled ar mirdi nevez ha klask a ra bezañ a-unvouezh gant ar gouiziegezhioù a vez savet deiz-ha-deiz da respont d'ar goulennoù-se.[...]

Mirdi Breizh, pa voe digoret e 1960 e diabarzh mirdi an Arzoù-kaer e Roazhon, a oa an hini kentañ eus ar rummad nevez-se. Gant Georges Henri Rivière e oa bet soñjet raktres ar mirdi, asambles gant René-Yves Creston, arzour ha tudoniour anezhañ, ha Marie Berhaut a oa mirourez mirdi an Arzoù-kaer.

Labouret o doa gant enklaskerien ha skolveuridi, en o mesk Pierre-Roland Giot pe André Mussat o deus kresket kalz hon anaoudegezh eus Breizh. Er bloavezhioù 1960 e kendalc'has François Bergot da gas mirdi Breizh war-raok betek 1967 ma lezas e blas gant Jean-Yves Veillard bet e penn ar mirdi betek 1999. Dindan e urzhioù eo bet ar mirdi o vont da-heul istor an anaoudegezh eus sevenadur Breizh. Gwezhall e oa gwallvrudet ar sevenadur-se, nac'het zoken en hanterenn gentañ an 20^{vet} kantved, ha bremañ e vez lorc'h en dud oc'h anavezout o sevenadur, goude ar prantadoù hir a stourm zo bet evit difenn ar vreizhadelezh er bloavezhioù 1960-1970. Disoc'h an istor hir-se, zo padet ouzhpenn 50 vloaz, eo staliadur Mirdi Breizh e savadur meurdezus ar Maezioù frank, ur raktres en deus kemeret ur perzh bras ennañ. Bezañs ar mirdi zo un arouez eus ar bri a zouger da sevenadur Breizh hag eus an arvez hollvedel zo e kement sevenadur zo.

François HUBERT (Pennvirour mirdi Breizh etre 2000 ha 2005)

KINNIG AN ABADENN HAG AR C'HARNED-DIZOLEIÑ

An teuliad pedagogel-mañ a ginnig deoc'h un toullad binvioù ret evit kompren ar Ragistor en diskouezadeg « Hollved eo Breizh ». An danvez zo ennañ a c'hallit implijout evit prientiñ ar weladenn peotramant goude ar weladenn, er c'hlas.

Mont en-dro an abadenn

Displeget e vez d'ar skolidi petra eo ar Ragistor e-pad an abadenn « **Traezoù skouer : Ragistor** ». Ar mennozhioù pennañ a vez degaset gant an hanterour ha dre ur c'hoari dizoleiñ. Ur wezh kinniget gant an hanterour traezennoù eus an diskouezadeg e vez lakaet ar skolidi da gemer perzh ha roet pep a garned-dizoleiñ dezho. Goude-se e vez kaset un diviz gant ar c'hlasad a-bezh a-raok sevel un diverradenn e stumm goulennoù – respontoù.

Liveoù : kentañ derez (eus KD2 da KE2), skolaj

Pad : 1e30

Ar c'harnedoù-dizoleiñ

Ar c'harnedoù zo e stumm follennoù pleget en eizh tamm, warno frizennoù kronologel, luc'hskeudennoù eus traezoù an dastumadoù, skeudennoù (arouezioù, kartennoù douaroniezh, tresadennoù), titloù ha frazennoù da sachañ an evezh. An holl elfennoù-se a sikour da gas ar gaoz. Drezo o-unan e teu ar skolidi a-benn da reiñ ur ster d'an traoù dre sellet, deskrivañ, keñveriañ ha dezastum. Pep bugel a vez lakaet da glokaat ur c'harned dre begañ ar skeudennoù a vank.

PRIENTIÑ HO KWELADENN ER MIRDI

Gweladenn brientiñ

Gant ar servij Hanterouriezh e vez pedet ar gelennerien, e-maez ar vakañsoù-skol, da weladenniñ an diskouezadegoù pad evit netra ha da ginnig dezho an abadennoù hag an atalieroù.

Pep Merc'her enderv etre 14e00 ha 16e30.

Emgav da 14e00 rik e degemer ar Maezioù Frank

Danvez teulioù

Ar binvioù pedagogel (teulioù pedagogel ha karnedoù-dizoleiñ), hag un tamm eus dastumadoù ar mirdi a c'haller gwelet war lec'hienn Genrouedad mirdi Breizh : **www.musee-bretagne.fr**.

Kreizenn deuliaouiñ ar mirdi zo digor d'ar gelennerien.

Goulennit emgav a-raok dont, a Lun da Wener, etre 9e ha 17e.

Pgz : 02 23 40 66 74

Servij Hanterouriezh

En ho kourc'hemenn emañ tud servij Hanterouriezh ar mirdi, m'hoc'h eus ezhomm :

mediation.museebzh@leschampslibres.fr

Philippe Dagron : p.dagron@leschampslibres.fr / 02.23.40.66.71

Amélie Fabien : a.fabien@leschampslibres.fr / 02.23.40.67.52

Gwenaëlle Nebeu : g.neveu@leschampslibres.fr / 02.23.40.67.53

Pascal Nignol : p.nignol@leschampslibres.fr / 02.23.40.66.72

gweladennoù e brezhoneg

BrunoGenton (kuzulier-eiler, kelenner galvet gant ar mirdi) : bruno.genton@ac-rennes.fr

TESTENNOÙ AN DISKOUEZADEG

Henoadvezh ha krennoadvezh ar maen (Paleolitik ha mezolitik)
- 700,000 / - 5000 bloaz

Chaseourien-kutuilhaerien ar ragistor

Ar roudoù kentañ eus mab-den a gaver da vare henoadvezh ar maen (paleolitik). Un toullad binvioù eeun zo bet adkavet e Breizh, ar pezh a ziskouez e oa tud er vro kerkent ha 600 000 bloaz a-raok hon amzer.

E-tro - 500 000 bloaz e voe c'hwezhet an tanioù kentañ gant mab-den. E lec'hienn heverk Menez Dregan ez eus aspadennoù eus oaledoù zo e-touez ar re goshañ a vefe bet adkavet betek-henn er bed.

Da vare krennoadvezh ar maen (mezolitik) e voe gwelet un emdroadur nevez. Gant an hin kerreizh e teuas an ekonomiezh diazezet war ar chaseal hag ar c'hutuilh da vezañ kalz liesseurtoc'h. En arvor en em stalias strolladoù tud en-dro da annezioù-bered bras.

Prantadoù hin kerreizh pe domm ha marevezhioù skorn a veze a-bep-eil da vare henoadvezh ar maen. Tamm-ha-tamm e klaskas mab-den en em ober diouto. Tolpañ a reas e annezioù war vord Torosad Arvorig hag a-hed ar stêrioù pennañ. Abalamour ma oa kailhastr, kledourennoù, dourlec'hioù ha stepennoù geotek mat d'ar geotdebrerien vras en em stalias eno da vat.

Henoadvezh izel ar maen (Paleolitik izel)

Mont a reas ar vuhez war-raok a-hed traoñiennoù bras Torosad Arvorig. Cheñch plas a rae ar strolladoù tud diouzh ar c'houlzioù-amzer evit heuliañ ar jiboez. Debrñ a raent gagnoù ha bevañ a raent e-barzh kledourennoù naturel evel ar mougevioù hag an tornaodoù dilezet gant ar mor.

Kreiz henoadvezh ar maen (Paleolitik krenn)

War aod an norzh emañ al lec'hiennoù, bloaziadet etre - 350 000 ha - 40 000 bloaz. Mat e oa ar c'hailhastr ha niverus ar c'hledourennoù naturel a-hed an tornaodoù. Chom a rae ar geotdebrerien vras da vezañ er c'hompezennoù geotek enno bodadoù gwez. E fin ar marevezh hir-se ez eas den Neandertal da get. N'eus nemet an Homo sapiens sapiens, da lavaret eo an den modern, a chomas bev.

Henoadvezh uhel ar maen (Paleolitik uhel)

E-tro - 12 000 bloaz ez echuas ar marevezh-se gant ar yenadur bras diwezhañ. Rouez a-walc'h eo al lec'hiennoù zo bet kavet eus ar prantad-se ha tolpet int e norzh ar rannvro, er Mayenne ha nepell diouzh Traoñienn al Liger.

Krennoadvezh ar maen (Mezolitik)

Ur mare tremen

E-tro - 10 000 bloaz e voe cheñchet an endro ha doare bevañ ar strolladoù tud gant adtommadur an hin. War stankaat ez eas ar c'hoadegi derv, kelvez, tilh hag oulm betek goleñ al lodenn vrasañ eus ar vro. Mont a reas ar c'hirvi-erc'h kuit war-zu an norzh hag en o flas e teuas kirvi, yourc'hed ha moc'h-gouez. Dilezet e voe ar bizhier-bannañ gant mab-den hag en o flas e voe implijet gwaregoù ha saezhoù. Diwar neuze e reas gant binvioùigoù nevez evit troc'hañ ar c'hig ha labourat ar c'hrec'hin. Derc'hel a rae an dud da vevañ kailhastr c'hoazh met mein all ivez a-wechoù. Dispennet e veze eskern ha kerniel kirvi ganto a-benn aozañ minaouedoù ha bouc'hili.

Kalzadoù kregin

Gant ar berniadoù kregin zo bet kavet war ribl an arvor e c'haller gouzout petra a zebre an dud. A-wezhioù e oant bet beredoù ivez. Enno e veze beziet korfoù, kinklet gant bragerizoù, lakaet an eil e-kichen egile ha pleget a-ratozh-kaer.

Eskemmoù etre ar pobloù

Meur a dachenn annez ec'hon zo, war a weler : ur rummad kentañ zo tolpet en arvor ; un eil rummad zo un ugent kilometr bennak pelloc'h ; hag un trede zo e-barzh an douaroù. En-dro da bep hini eus an tachennoù-se ez eus lec'hiennoù bihanoc'h. Sur a-walc'h e oa liammoù etre an dud-se hag e veze eskemmet etrezo bili, kailhastr ha holen moarvat.

Nevezoadvezh ar maen (Neolitik)

- 5000 bloaz / - 2 500 bloaz

Al labourerien-douar gentañ

War-dro - 5000 bloaz e teuas cheñchamantoù bras da eilpennañ aozadur ar grevredigezh evel ma oa bet savet en henoadvezh ar maen. En em ziazezañ a reas ar strolladoù tud hag a-neuze en em lakajont da sevel loened ha da labourat an douar.

Tamm-ha-tamm e voe paouezet gant ar chaseal hag ar c'hutuilh.

War douaroù Arvorig e krogas an dud da sevel taolioù-mein ha peulvanoù, ha se a voe stumm kentañ ar savouriezh vonumantel.

Taolioù-mein ha peulvanoù

An taolioù-mein, savet war uhelennoù, zo goloet gant karnioù, da lavaret eo bernioù mein disheñvel an eil diouzh egile hervez ar mareoù hag al lec'hiennoù. Bezioù boutin zo anezho hag e-barzh ez eus meur a gambr a c'haller mont enno dre drepassoù. A-wechoù eo kinklet kaer-eston ar bezioù-se.

Ar peulvanoù, monumantoù dibar all, zo testenioù ivez eus ur gevredigezh frammet hag urzhiet. A-unanoù pe a-steud, evel e lec'hienn brudet Karnag, gwall zisplann e chom o zalvoudegezh c'hoazh, daoust ma tle bezañ ul liamm gant ar relijion hep mar ebet.

Bezioù maen

Krugell Barnenez, e Plouezoc'h (Penn-ar-Bed), zo ur skouer dispar eus ar savadurioù meurvein kentañ. Mont a ra daou garn d'hec'h ober, kichen-ha-kichen. An hini kentañ a voe savet e-tro - 4 600 bloaz. An eil, savet 200 pe 300 vloaz war-lerc'h, zo ennañ c'hwec'h kambr gant pep a drepas. Lod eus ar c'hambroù zo dezho ur volz korbellek. Profadennoù a oa bet lakaet er bezioù-se. Betek oadvezh an arem, e-pad ouzhpenn 2 000 bloaz eta, ez eus bet rummadoù ha rummadoù tud oc'h ober ganto.

Ur savadur hep e bar

Kastell Bu, e Sant-Yust (Il-ha-Gwilen), pell diouzh ar mor, a voe annezet e-pad 4.000 bloaz, etre krennoadvezh ar maen hag oadvezh an arem. Al lec'h-se n'eus ket e bar en Europa. An daol-vaen goloet gant ur c'harn eus nevezoadvezh ar maen, a voe adimplijet goude da vonumant-kañv hag azeuliñ. D'ar mare-se e voe savet mein war he lein.

Annezioù boutin

E Plegastell (Il-ha-Gwilen), e La Hersonnais, ez eus ul lec'h-anez eus dibenn nevezoadvezh ar maen zo dibar e aozadur. Diazezoù pevar savadur, dezho frammoù koad, zo bet dizoloet. An daou savadur brasañ, hirgarrezek, zo dezho tost da 100 m hirder ha 12 m ledander. Unan anezho zo dezhañ ur gazel war ar c'hostez. Annezioù boutin ez int. Trodro da bep savadur ez eus ur peulgaë a ya d'ober ar voged-dro, ma kaver un nor veurdezus.

Ekonomiezh hag emled ar sevenadur

Gant ar priajoù a bep seurt doare zo bet dizoloet, e c'haller kompren petra e oa an eskemmoù sevenadurel hag armerzhel er vro ha pelloc'h.

Ur skouer vrav eo hini ar bouc'hili maen levnet. Gant stalioù-labour Plusulian (Aodoù-an-Arvor) e voe produet miliadoù ha miliadoù anezho e-pad 2 000 bloaz. Kaset e vezent da gornôg Frañs ha pelloc'h c'hoazh : Su Breizh-Veur, ar Pireneoù, traoñienn ar Roen. En eskemm e veze degaset jadeit eus an Alpoù ha kailhastr eus ar Grand-Pressigny (Indre-et-Loire). Dre ar mor e veze graet kenwerzh goularz, mein ha perlez dija.

Traezoù ar pemdez

Ne chom ket kalz roudoù eus ar c'hoad, eus ar gwiennoù pe eus an danvezioù plant a veze implijet evit ober traoù a bep seurt (gwiadiñ, pesketa, sevel tiez...). Ar priajoù, ar mein hag ar bouc'hili levnet dreist-holl eo an aspadennoù pennañ a chom eus mare nevezoadvezh ar maen.

Ar bouc'hili savet gant tammoù mein, dolerit peurliesañ, a veze divrazet gant ur skoer maen, labouret ha levnet. Ur wech lakaet un troad dezho e teuent da vezañ binvioù emsav da zigoadañ. Lod eus ar bouc'hili, bras-eston, a oa traezoù lufr dezho un dalvoudegezh arouezel bras, ha graet e oant gant danvezioù rouesoc'h.

Bragerizoù, troioù-gouzoug kregin, perlezennoù mein, pe ispilhennigoù, zo bet dizoloet ivez.

Ar prierezh

Priajoù nevezoadvezh ar maen a oa stag ouzh boazioù kañv, ouzh al lidoù pe an ti zoken. Ganto e ouzer e oa meur a redenn sevenadurel dibar. Alies e veze savet al listri gant rolladoù pri stummet gant an dorn ha peget an eil ouzh egile.

Oadvezh an arem

- 2 500 bloaz / - 600 vloaz

Ar metal, ur pezh araokadenn deknologel

Ur pezh kammed war-raok e voe implij ar metal pa roas an tu da oberiañ traezoù kempleshoc'h-kempleshañ : bouc'hili, klezeier, bravigoù... Buan e voe kemeret ur plas a bouez gant chemet nevez artizanet an arem er gevredigezh a oa oc'h en em frammañ hag o sevel hec'h urzhaz.

A-feur ma kreske an eskemmoù armerzhel ha sevenadurel e teuas Arvorig da vezañ pinvidikoc'h-pinvidik. Un takad Atlantel a voe krouet tamm-ha-tamm etre al Ledenez Iberek hag inizi Breizh-Veur.

Ar c'huzhiadennoù metal

Anadennoù dibar eus ar c'hentañ hag an eil milved a-raok J.-K. eo ar c'huzhiadennoù-se, anezho dastumadoù traezoù metalek (binvioù, armoù, bragerizoù...) douaret a-ratozh-kaer goude bezañ bet lakaet a-wechoù e-barzh endalc'herioù (priajoù, seier...). Daoust ma c'hallont kaout kefridioù disheñvel - pourvezioù metal pe profadennoù relijiel - e vezont bep tro oc'h aroueziañ ar galloud.

Ar c'hloc'hheñvelegoù

Ar c'hloc'hheñvelegoù, o tont eus broioù an norzh, a grogas d'en em ledañ war-dru broioù ar c'hornôg adalek an IIIe milved a-raok J.-K. Ar skouer goshañ eus an traezoù-se zo ul lestr e strad plat, moulet e ginkladur gant ur gordennig E-kerzh un eil prantad, a voe gwelet muioc'h er su, e voe savet priaжоù e stumm kleier eilpennet, kinklet gant frizennoù.

E-ser an anadenn-se e kreskas niver an douaridigezhioù hiniennel. Bouc'hili plat e kouevr, begoù saezhoù ha bravigoù a veze lakaet e-kichen ar c'horfoù. A-hed an arvor atlantel, dreist-holl er Vande, er Gironde hag e Breizh, e kaver kalz a vouc'hili, anezho gouestloù pe armoù brezel, e kouevr pe e maen.

Deroù oadvezh an arem

Buan ez eas metalouriezh ar c'houevr war-raok ken ma voe graet kendeuzadoù a bep seurt, arem en o zouez. En em ledañ a reas labour an arem en arvor ar Meurvor Atlantel. E-keit-se e voe gwelet meur a “sevenadurezh ar c'hrugelloù” o tiorren : hini Wessex, e su Breizh-Veur hag hini Arvorigiz, e Breizh. Ar c'hrugelloù-vez-se, savet gant douar ha koad diwar ur patrom kemplezh, a oa enno armoù pe priaжоù e-kichen korfoù ar re varv. Un testeni int eus ur gevredigezh urzhiet-mat.

Klezeier hir Karnoed ha kolieroù aour zo bet dizoloet er vro. Un testeni int eus an darempredoù a-bell a veze d'ar mare-se, gant Spagn hag Iwerzhon da skouer. Breizh e oa ar vro binvidik a oa lañs ganti ha ganti e oa ur plas eus ar re bouezusañ e bed an armerzh.

Krennoadvezh an arem

Dastumadoù arem e-leizh a ziskouez pegen birvidik ha ledet e oa labour ar metal. War stankaat ez eas an darempredoù etre ar broioù eus kornôg Europa. Klezeier oberiet e Breizh, e doare Treboull, a veze prenet pe drevezet e broioù nes (Normandi, Diazad Pariz, Pikardi), pe belloc'h (Alamagn, Izelvroioù, inizi Breizh-Veur).

A-hed traoñiennoù ar Gwilen hag ar Renk ez eus bet dizoloet bouc'hili-kil a-vil-vern, asambles gant troioù-brec'h fetis pe armoù alies. Gant se e c'heller soñjal eo aet ar produadur war arbennikaat e dibenn ar marevezh-se.

Oadvezh aour an Arem atlantel

E-tro 1 100 vloaz a-raok J.-K. e reas berzh-bras sevenadurezhioù an Arem atlantel. Doareoù bouc'hili nevez (bouc'hili-eskelligoù) ha bravigoù (spilhennoù-gouzougenn) a zeuas war wel, hag ouzhpenn-se traezoù emwalc'hiñ dibar evel an aotennoù da skouer.

Mare dibenn oadvezh an arem a ranner e tri frantad hervez boazioù metalouriezh disheñvel an eil diouzh egile. Anavezet int gant teir c'huzhiadenn disheñvel (hini Rosloc'hen, hini Sant-Brieg-an-Ivineg hag hini “ar c'hlezeier e stumm teodoù karped”).

E kreizik-kreiz ur rouedad eskemmoù europat e oa Breizh d'ar mare-se, ur rouedad aozet en-dro d'ur produerezh metal liesseurt ha dibar.

Oadvezh an Houarn

-600 vloaz / - 57

Emlad ar sevenadur keltiek

Ar sevenadurezh keltiek kentañ, anvet sevenadurezh Hallstatt, a ziorroas e-kreiz Europa adalek an 8^{vet} kantved a-raok J.-K. E-kreiz an eskemmoù a oa etre ar sevenadurezhioù gresian, fenikian hag etruskat ha broioù an Norzh e oa ha diazezet e oa war labour ar metal. War Arvorig en em ledas ar sevenadurezh-se e-doug eil oadvezh an houarn a vez graet anezhañ marevezh La Tène c'hoazh, adalek ar 5^{vet} kantved a-raok J.-K.

Kelted ha Galianed

Ar sevenadur keltiek, bet ganet e-kreiz Europa, en em ledas tamm-ha-tamm war-zu ar c'hornôg : gant an eskemmoù ekonomikel, sokial ha sevenadurel pe ar brezelioù. Gant ar Romaned e veze graet Galianed eus ar pobloù kelt a veve e kornôg Europa, etre ar Roen, ar Meurvor Atlantel hag ar Mor Kreizdouar.

Ur gevredigezh savet diouzh un urzhaz strizh

War ar gevredigezh keltiek e rene un nebeud uhelidi a oa marc'heien ha drouized (beleien, barzhed ha divinourien). Ar re-se a oa perc'henned an douaroù bras ha mistri ar mengleuzioù houarn hag ar produerezhioù artizanel. Ar wazed dieub, artizaned pe gouerien, hag ar sklaved a oa dindan aotrouniezh ar vrientinien-se.

Un ekonomiezh diazezet war an houarn

Diazezet e oa an armerzh keltiek war labour ar metal dreist-holl, evit sevel armoù ha binvioù. Un nebeud fornezioù zo bet kavet, e koad Pempont da skouer, hag ivez kalz dilerc'hioù fetis. Metaloù all a veze labouret gant ar C'halianed ivez evel an aour pe kendeuzadoù all a servije evit un darn anezho da skeiñ moneiz.

Logo / Artizanerezh - greanterezh

Muioc'h-mui a dud annezet war ar maez

Kerkent hag er 5^{vet} kantved a-raok hon amzer e oa ur bern tiez-feurm bihan en Arvorig. Muioc'h-mui a diez-annez, stank ha strewet, a voe diwar-goust ar c'hoadegi hag al lanneier ha gant se e voe krouet kalz tachennoù digor. Ar skeudennoù boas a ziskouez dimp lochennoù kelc'hiek e-kreiz ar c'hoadoù zo pell-mat diouzh ar wirionez.

Ar c'huzhiadennoù bouc'hili-lagadek

Lod eus *an dastumadoù-se* eus deroù oadvezh an houarn, er C'hornôg dreist-holl, zo kantadoù a vouc'hili-lagadek enno. Lakaet e vezent e-barzh fozioù, renket gant aked pe a-drak, e-barzh priaoù a-wechoù met ral a wech.

Dre ma oa kalz a blom enno ne oa ket tu d'ober binvioù ganto. Techet eur da grediñ kentoc'h e oa anezho stalonoù d'ober eskemmoù, a-raok na zeufe ar pezhioù moneiz kentañ. Ar vartezeadenn surañ eo pa soñjer e oa bouc'hili a seurt-se e pep lec'h e Gwalarn Europa, en inizi Breizh-Veur hag e Norzh Alamagn.

Lidoù-kañv ha beredoù

Er 6^{vet} kantved a-raok J.-K. e veze douaret ar re varv, war a seblant. Goude-se e voent devet muioc'h-mui. Ar jarligoù-kañv, rikamanet, a droas tamm-ha-tamm da wir oberennoù arz. E-barzh ar bezioù pinvidikañ e oa bragerizoù (troioù-brec'h, spilhennoù-alc'hwez...).

Alies e oa pezhioù maen-koun greunit stag ouzh ar beredoù-se. Ar re izelañ, bolzek a-wechoù, zo stank-kenañ er Mor-Bihan ; e Penn-ar-Bed avat ez eus muioc'h a vein-koun uhel, o zroc'h kelc'hiek pe lieskornek. Lod zo kinklet gant garanoù hir a-serzh, tresoù mentoniell, warno levezon an arz kreizdouarel a-wechoù.

Artizanerezh ha buhez pemdez

Ne veze produet houarn nemet evit ezhommoù lec'hel moarvat. Holen ha staen avat a veze eziporzhet d'ar broioù kreizdouarel. An holenaerien, annezet en arvor, a c'hoarie ur roll a bouez bras en armerzh. Liesseurt-kenañ e oa ar priaoù eus oadvezh an houarn :

podoù poazhañ gros, listri taol skañvoc'h kinklet gant askoù. Disoc'h emdroadur an teknikoù e oa al liessertelezh-se : podoù savet gant rolladoù pri da gentañ, gant pladennoù-turignañ ha gant turignoù prim da c'houde.

Annezioù gwarezet

E diabarzh an douaroù e oa tiez-feurm, bras-kenañ a-wechoù, ha klozioù en-dro dezho d'o gwareziñ. E-tro an 3^e kantved e oa lod, evel hini Paoul, a oa deuet da vezañ gwir gestell-kreñv. E kornôg Arvorig e oa ur bern riboulioù a servije da skoachañ dastumadoù bouedoù. Mod-all e veve ar C'halianed e-barzh e-leizh a savadurioù war ar maez, kelc'hiet gant fozioù da virout ouzh ar chatal a vont kuit. Met n'eus roud ebet eus tiez a vefe bet tolpet e kêriadennoù d'ar mare-se.

An arz keltiek

An delwenoù hag a arouez Europa ar Gelted a daolenn moarvat tudennoù a bouez e kumuniezh ar gêriadenn, hendadoù gwirion pe mojennel, kentoc'h eget doueed. Evit a sell ouzh ar prierezh ez eus bet kavet priajoù diginkl evit an ti kichen-ha-kichen gant jarligoù kañv, traezoù cheuc'h ha skedus aozet en un doare kizidik. Priajoù Arvorig, brudet abalamour d'o zresoù hag o stummoù brav, a veze ezporzhiet da Su Breizh-Veur.

Arz ar moneiz

Gant ar Gelted e veze skoet moneiz e-tro an 3^e kantved a-raok J.-K. An ober-se, kontrollet strizh, ne dalveze nemet evit ar Geoded pe evit meur a Geoded strollet. Graet e veze gant ar moneiz evit eskemm marc'hadourezh evel-just, met ouzhpenn-se e talveze d'ober profadennoù relijiel ha da ziskouez nerzh ar galloud politikel. An aour, an arc'hant hag ar c'hendeuzadoù kouevr-arc'hant a servije da oberiañ ar pezhioù-moneiz. War un tu e oa treset un denn ha war an tu all un dremm war e gostez peurliesañ. Ar c'hezeg ganto pennoù tud, ar pennadoù blev rodellet hir hag an tudennoù brastreset war ar pezhioù a ziskouez splann pinvidigezh mojennoù ar pabloù kelt.

TEMOÙ HA TRAEZOÙ AR C'HARNED-DIZOLEIÑ

EUS AR PALEOLITIK D'AN NEOLITIK
(eus -700 000 da -2500 vloaz a-raok J.K.) :
EUS AR MAEN BENET D'AR MAEN LEVNET

Tremen eus un ekonomiezh kantroerien, chaseourien, pesketaerien ha kutuilherien, d'un ekonomiezh tud chomidik, labourerien-douar, saverien loened hag artizaned.

Paleolitik (eus -700 000 da -5000 bloaz a-raok J.K.)

Maen benet :

Alc'hwez « An ostilh breton koshañ on-me » (-600 000 bloaz)
Orin Lec'hienn Sant-Maloù-Fili (Il-ha-Gwilen)
Deiziad dianav

**Kealioù Tanioù kentañ
Kantreal
Chaseal, Pesketa ha Kutuilh**

Lec'hienn henoniel skouer : **Menez-Dol (Il-ha-Gwilen - gwel diwar nij)**

Neolitik (eus -2500 da -5000 bloaz a-raok J.K.)

Maen levnet

Alc'hwez « Ro lufr din ! »
Orin Breizh-Izel
Deiziad dianav

Maen da valañ greun

Orin Gavr (Mor-Bihan)
Deiziad dianav

Lestr

Orin Penn-ar-Bed
Deiziad dianav

Perlezenn

Orin Mor-Bihan
Deiziad dianav

**Kealioù En em ziazezañ
Labourat an douar, sevel loened
Pezhioù artizanerezh ha bravigoù**

Lec'hienn henoniel skouer : **Gavriniz (Mor-Bihan)**

Meurvein (taolioù-mein, peulvanoù) gant tresoù eeun, e stumm gwaregoù war bileroù alezioù toet.

Skeudenn er
foñs

OADVEZH AR METALOÙ

Ar sevenadurezk keltiek gwelet dre divroadegoù ar pobladoù, ar gevredigezh, ar relijion, an arz hag ar vuhez pemdez.

Oadvezh an Houarn (eus -600 da -57 vloaz a-raok J.K.)

Berc'hed

Alc'hwez « Ha gant an doueed e voe krouet Berc'hed - Un doueez dindan levezon »

Orin Menez C'homm (Penn-ar-Bed)

Deiziad I^{añ} -Eil kantved

Kealioù **Liesdoueegezh** - Relijion diazezet war ouzhpenn un doue
Sinkretegezh - Kendeuzadur ar relijionoù, amañ hini ar C'halianed gant hini ar Romaned.

Berc'hed eo doueez ar frouezhusted hag a vez enoret en Iwerzhon gant ar Gelted. A-dal dezhi ivez e kaver Minerva gant ar Romaned. Azeulerezh Santez-Berc'hed a vo diorroet gant ar gatoliked e Breizh. Berc'hed a zegouezh en ur mare tremen, etre Oadvezh an houarn hag an Henamzer galian-ha-roman.

Istorj : Delwenn an doueez Berc'hed a voe dizoloet gant ur c'houer a oa oc'h arat e bark er Menez C'homm e 1913.

Pezh-moneiz stater a vro ar Weneted

Alc'hwez « Un arz eo skeiñ moneiz »

Orin Mor-Bihan

Deiziad dianav

Kealioù **Ar skeiñ moneiz, arouez ur galloud politikel kreñv.**

Moneiz embannet gant ar Weneted, ur boblad verdeerien c'halian a oa enebet ouzh Kaezar e-pad brezel Galia.

Ur plas bras a gemer an difetisted hag an ijin en arz keltiek.

Lod tresoù a vez gwelet ingal evel ar c'hezeg dezho pennoù tud.

Delwenn he lourenn

Alc'hwez « Barzh, drouiz pe divinour ? »

Orin Paoul (Aodoù-an-Arvor)

Deiziad dianav

Delwennig ur marc'h

Alc'hwez « N'eus marc'hegerien nemet er vegenn »

Orin Lambal (Aodoù-an-Arvor)

Deiziad dianav

Keal **Aozadur ar gevredigezh keltiek**
Kasta relijiel (drouized, barzhed ha divinourien) ha begenn ar vrezelourien (marc'hegerien).

MIRDI BREIZH

Kartennoù douaroniel

Diskouezadeg pad « HOLLVED EO BREIZH »

Lestr

Alc'hwez « Blazet eo ma c'hig gant holen ha kinklet ma dilhad gant tresoù brav »

Orin Rester (Il-ha-Gwilen)

Deiziad dianav

Keal **Ar vuhez pemdez**

Pouezus e oa an hili evit mirout mat ar boued

Brezelour kelt

Alc'hwez « Lavar din, bazh feal, pegen hir eo an hent hon eus graet adalek Kreiz Europa betek Arvorig »

Orin Beuzid-ar-C'hoadoù (Il-ha-Gwilen)

Deiziad I^{añ} kantved a-raok J.-K. - I^{añ} kantved goude J.-K.

Keal **An divroadegoù indezeuropek**

Tamm-ha-tamm en em ledas ar sevenadur adalek Kreiz Europa betek Kornôg Europa

Istorig : Brezelour kelt Beuzid-ar-C'hoadoù a oa bet kavet e 1934 gant ul labourer-douar, en ur c'hleuz, dindan ur maen plat, dalc'het e gwriziennoù un ivinenn.

KEALIOÙ ALL SKEUDENNET ER C'HARNED

Keal **Tachennoù ar pemp pobl c'halian eus Arvorig war ur gartenn Osismied, Koriosolited, Gweneted, Riedoned, Namneted**

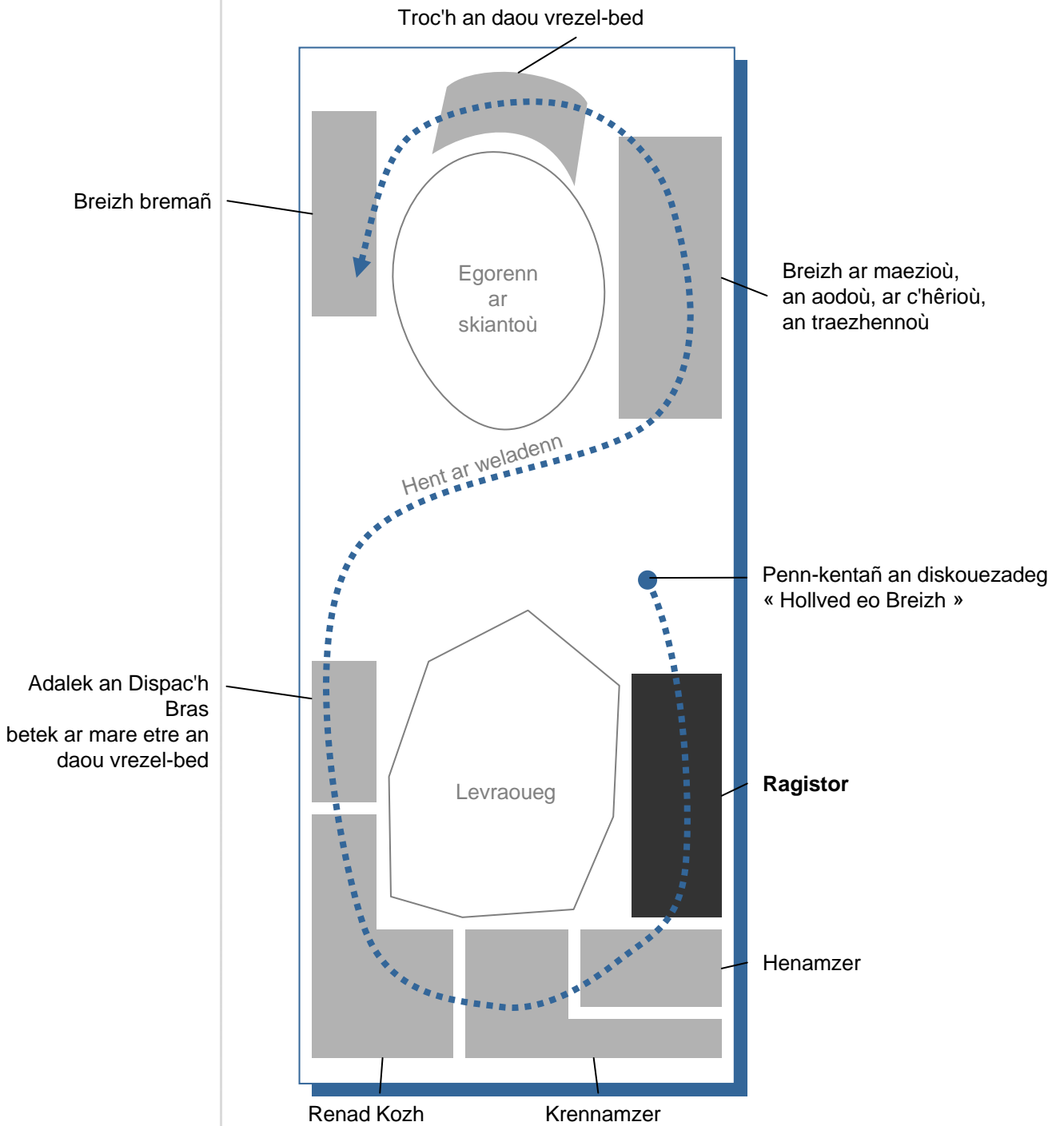
Gant ar skolidi e vo lakaet an traezoù skouer en o flas, hervez al lec'h m'int bet dizoloet.

Evezhiadenn : pemp pobl c'halian Arvorig zo heñvel a-walc'h o harzoù ouzh bevennoù melestradurel hon departamantoù a vremañ.

Keal **Tremen eus ar mein d'ar metaloù, setu perzh dibar ar sevenadurezhioù keltiek.**

Evezhiadenn : An traezoù-se a ziskouez mat pouez ar c'hinklañ.

TRES AN DISKOUEZADEG

TITOUROÙ PLEUSTREK

Mirout plasoù evit ar strolladoù

Ret eo ober ar gouenn ouzh servij Mirout plasoù ar Maeziou Frank :
Pgz 02 23 40 66 00

Euriou

Degemeret e vez ar strolladoù **eus ar Meurzh d'ar Gwener** (nemet d'ar Merc'her enderv).

Tri frantad a vez kinniget :

- 9e00 – 10e30

- 10e30 – 12e00

- 14e00 – 15e30

Trugarez deoc'h da erruout 15 munut a-raok penn-kentañ an abadenn

Priz

1,50 €dre skoliad

Digoust evit an ambrougerien

Chomlec'h

Mirdi Breizh – 10 bali ar C'hevredidi – 35039 Roazhon

Mont-tre evit ar strolladoù : 46 boulouard Magenta

Dont d'ar mirdi

Arsav metro : « Charles de Gaulle » ha « Garioù »

Porzh-houarn ha gar ar c'hirri-boutin da 200 m

Busoù a gas d'ar mirdi

Gallout mont er savadurioù

En holl lec'hioù e c'hall mont an dud nammet.

Servij kinniget

Gwiskva digoust

An holl weladennoù a c'hall bezañ graet e brezhoneg.

AR GWELADENNOÙ « TRAEZOÙ SKOUER »

Gant traezoù skouer an diskouezadeg e vez dizoloet ar marevezhioù bras eus istor Breizh, adalek ar Ragistor betek an deiz hiziv.

Eizh gweladenn « Traezoù skouer » a vez kinniget da zizoleiñ ar marevezhioù istorel dezrevellet en diskouezadeg :

- Ar Ragistor
- An Henamzer
- Ar Grennamzer
- An Henamzer
- Adalek an Dispac'h Bras betek ar mare etre an daou vrezel-bed
- Breizh ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù
- Troc'h an daou vrezel-bed : 1914-1918 ha 1939-1945
- Breizh bremañ, adalek 1950 betek an deiz hiziv

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Ragistor (eus - 700 000 da - 57 a-raok J.-K.)

- Eus ar maen benet, un ekonomiezh kantroerien, chaseourien, pesketaerien ha kutuilherien, d'ar maen levnet, un ekonomiezh tud chomidik, labourerien-douar, saverien loened hag artizaned.
- Ar sevenadurezh keltiek gant divroadegoù ar pobladoù, ar gevredigezh, ar relijion, an arz hag ar vuhez pemdez.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout an Henamzer (eus - 57 a-raok J.-K. da 476)

- Perzh dibar ar sevenadurezh galian-ha-roman ganet diwar sevenadurioù ar C'halianed hag ar Romaned.
- Hêrezh ar sevenadurezh galian-ha-roman a-fet kêraozañ ha kempenn an tiriad : an hent, ul liamm etre ar c'hêrioù hag ar maezioù.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Grennamzer (eus 500 da 1532)

- Tremet eus Arvorig da Vreizh, diwar ar vretonedigezh hag ar gristenidigezh.
- Emdroadur ar savouriezh arme difenn.
- Un dugelezh dizalc'h ha digor war ar mor.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout ar Renad Kozh (eus 1532 da 1789)

- Kevredigezh Breizh dindan ar Renad Kozh : an tri urzh.
- Pinvidigezhioù armerzhel ha sevenadurioù liesseurt.
- Emsavadegoù kastizet gant hollveliegezh ar roue betek an Dispac'h Bras ha dibenn an dreistgwirioù.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout an Dispac'h Bras betek ar mare etre an daou vrezel-bed (eus 1789 d'ar bloavezhioù 1930)

- Enebiezh Dispac'hourien / Chouaned.
- Etre ar gizioù kozh hag an amzer nevez : likelezh, brezhoneg, hengoun dre gomz, greanteladur, emsavioù sokial, divroadegoù...

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Breizh ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù (eus an 19^{vet} kantved d'ar bloavezhioù 1950)

- Poltredoù kroaziet gant maouezed ar maezioù, an aodoù, ar c'hêrioù, an traezhennoù : modernelezh ha doareoù bevañ nevez.

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Troc'h an daou vrezel-bed (1914-1918 ha 1939-1945)

- Lizher ur soudard er fozioù : ul liamm etre an talbenn hag an adreñv (1914-1918).
- A-dal d'an alouberien : emzalc'hioù diseurt ha kemm-digemm (1939-1945).

Ar weladenn « Traezoù skouer » a-zivout Breizh bremañ, adalek 1950 betek an deiz hiziv

- Breizh etre douar ha mor : an danvezioù ekonomikel.
- An darvoudoù pennañ war dachenn ar politikerezh, an ekonomiezh, ar sevenadur hag ar sport...

Teuliad savet gant servij Hanterouriezh Mirdi Breizh, asambles gant Bruno Genton, kuzulier-eiler, hag ar stajidi Franck Philippeaux ha Virginie Boüan.